

Szereti Ön Petőfit?

„Szeretője-e vajon a testnek a lélek? / S mint szeretőkhöz illik, együtt enyésznek? / Vagy a lélek a testnek csak barátja? / S úgy tesz, mint rendesen a barát: / Elhordja magát, / Midőn amazt pusztulni látja?”

Elfogadom a bírálatot, hogy október havában már megint a szokott, az elmúlással kapcsolatos töprengéseimmel jelentkezem. Megtehetem, hiszen ebben a korban megengedhető, hogy ilyen kérdésekkel is foglalkozzam. Védelem gyanánt egy 23 éves fiatalember gondjait soroltam fel. Ő, másfél év múlva, ifjú házasként, szeptember végén, 24 évesen, az eliramló életről fog sorokat róni, hogy két év múlva beteljesedjék rajta a közmondás: akit az istenek szeretnek, fiatalon hal meg. Ő is érzékeny volt erre a témára, ennek köszönhetjük irodalmunk egyik legszebb versét.

Kovács Gyuláné, alias Gabi, a magyar nyelv és irodalom tanára dühösen robbant be a tanáriba. „Az istenit ennek a Bencsiknek, azt mondja, hogy ő nem szereti Petőfit! Mit szóltok hozzá?” Nem tudom, mit válaszolt a történelmi emlékiratokat jól ismerő idős igazgatóhelyettes és a franciás műveltségű, egykori tankerületi igazgatóból visszaminősült, finom ízlésű szaktanár. Nyilván megvitattuk a dolgokat, azt is, hogy az egyoldalú szemlélet nem adja vissza a teljes embert. Petőfi több volt, mint királyok akasztásáról, kardcsörgésről, az ellenség elleni harcról szavaló forradalmár, akinek sorait felhasználhatták az osztályellenesség megsemmisítésére. 1956-ban történt mindez, kissé belefáradtunk már az irodalom politikai célzatú felhasználásába, s így mód volt arra, hogy szerényen érzékeltessük a „mennyeien nagyságos suhanc” életművének egyéb alkotásait. Azt nem mondhattuk, hogy az istenek jóvoltából nem ronthatta el a halálával örökségként ránk hagyott képét. Ez túl erős lett volna, én sem éreztem volna igaznak. Még nem voltam eléggé öreg, vagy ahogy Lévy Béla barátom szereti halani, eléggé tapasztalt. Ma mondanám.

Ilyenek vagyunk ugyanis. Bizonyos távlatból másként néznek ki a dolgok, más értéke van életnek és halálnak, akkor is, ha a fájdalom, a szenvedés, az elmúlás nagyon megkínózik minket a jelen perceiben. Hitek tartanak meg minket, azokra támaszkodunk, miközben egyetlen egy dolgot vehetünk biztosra: meg fogunk halni.

Mi, a tanári szobában, 56-ban vitakoztunk Petőfiről, Zelk két évvel korábban merészelt feltenni egy Ismeretlenek a kérdést: „Felelj, ha vagy”, hiszen „Szélfűtött levél a világ. / De hol az ág? de Ki az ág?” Domokos Mátyástól tudjuk, hogy mekkora vihart kavart a 48 éves költő, mivel azt fogták rá, hogy

Rákosi Mátyás vezető szerepét vonja kétségbe ezzel a két sorral. Mivelhogy a hatalomhoz erőszakkal ragaszkodó barmok nem tudják elgondolni, hogy még egy kommunistának is lehetnek az ismeretlennel szembesülő magányos percei. Azt írom, hogy barom, mert Heinrich Böll elmenetele óta nagyon hiányzik az, hogy valaki a Tulok szentségéről beszéljen. Ismétlem, nagyon hiányzik.

Bencsik nem volt tehetségtelen ember. Harmadikos diáklány volt a körülbelül 24 osztályból álló gimnáziumban. Az éves szavalóversenyen az Előszó volt a kötelező vers. Ő mondta el a legszebben, az utolsó soroknál potyogtak az ember könnyei. Talán ezért fájt Gabinak az, amit Petőfiről mondott.

De vissza a témához. A meggyőződéses ember sem érzéketlen halálos életünk alapkérdésével szemben. Lehetnek nagy céljaink, mindennapi tennivalóink, mégis, a megállás és a csend perceiben gondolatainkba merülünk. Petőfinek is volt világszemlélete, más költők is figyeltek a világra, én is ezt teszem. Mindazonáltal „*Omnes eodem cogimur*” – mindnyájunkat egyfelé terelnek. Nem a legszebb kifejezés a sokoldalú latin ige magyar fordítására, de benne van a szenvedő alak. *We are all driven to the same end* – fordítja egy angol irodalmár, s bizony érezzük, hogy oda visz utunk, ahova magunktól nem mennénk. Cédulánk – ha úgy tesszük, menetjegyünk – előbb vagy utóbb kihullik a megfordított urnából. Így tudta Jézus előtt fél évszázaddal a latin költő, és az ő sorait olvasgatta élete végén, plédjébe burkolózva, a kétezer évvel későbbi katolikus, Babits. A hit nem zárja ki lelkünk társának – barátjának vagy szeretőjének – fel-feltörő aggodalmait. Nem lennének értelmiségiek, vagy mondjuk szerényebben: emberek, ha nem tudnánk kételkedni is. Még abban is, hogy a kettő tényleg kettő.

Amikor így, lépésről-lépésre haladok előre, megállapítom, hogy csupa közhelyet mondok. Semmi sem új, amit leírok. Csak én vagyok az új, egyes egyedül én, aki alanya és tárgya lesz mindannak, ami milliószor megtörtént az emberek világában. Nem felfedezőként nyilatkozom, hanem társként. Azok társaként, akik éltek és jól éltek. Egyedül vagyok, s mégsem. Figyelek azokra, akiknek szavában megérezem a helyes élet mozzanatait. Az evangéliumon nőtem fel, de azt is tudom, hogy az el nem múló vágyott élet témájára nagyon sokféle, változatos, s mégis, a lényegben harmonizáló dal szerkeszthető. Figyelek a dallamokra, mert nagyon sok a szépség, odafigyelni megéri. Szókratész a lelkiismeret szavának követésére, Horatius a sors fordulataiban

nyugodt megállásra biztat, Jézus arra, hogy gondjaim ne a birtoklás és a hatalom körül forogjanak, hanem inkább a jó keresésén, hiszen így találok meg lelkem egyensúlyát a kavargó világban. Örökzöld tanácsok, mind közhely, időről-időre létfontosságúak. Nektek magyarázzam? S miközben az utcán csatazaj hallatszik, szomszéd szobából unokám és nagyanyja közös éneke szűrődik át. *Odi et amo* – hogy a profán ókorból idézzek –, valakik gyűlölnék és valakik szeretnek. Mióta van ez így és meddig tart még? Közben letelik az életem. De tudom, bizonytalan értelmiségi, hogy az elsőből lesz az igazi halál, a másikkól fakad az élet. Kötelező, nem ókori olvasmány a Bolond Istók. Lassan olvassa! Szereti ön Petőfit? Olvassa a nyolcadik évtizedben, amint Petru Groza olvasta betegágyán Arany Toldiját.

Könnyebb lett a lelkem. Szabad lettem. A szabadság a szükségszerűség felismerése. A világ törvényeinek felismerése. Halálomig szabad vagyok. Szabad az életre és a halálra. Legfőképpen a halál előtti életre. Az utolsó lehetig. *Carpe diem*? Óh, igen. Megragadom a jelent minden lehetőségével együtt. Végzem a munkámat, teljesítem feladataimat. Jóban, rosszban. Ezt is tudjuk.

Közhelyek, de úgy látom, hogy velem van mindenki, akit az emberiség megőrzött a jó emlékezetében. Ez az emberi teljesítmény, az emberi szolidaritás. Mindegy, milyen ég alatt. Beszélhetek az én egemről, annak Napjáról és csillagairól, tudhatom, hogy mások világában milyen égitestekről szól az ének, azt is tudhatom, hogy valakik szeme elől felhők takarják el a magasságot. Mi azonban mindnyájan itt élünk, és együtt vállalhatjuk sokféle-képpen elképzelt emberi sorsunkat. Vannak, akik tűnődve nézik a hervadó őszi virágok színompáját, mások úgy vélik, hogy az emberek egy régi bűn miatt halnak meg. Van, aki látja megnyílni az angyalokkal is benépesített egeket, mások Kháron ladikjára váltott jegyüket tartják a kezükben, ismét mások a Semmire gondolnak. Szoronghatunk, kétségbe eshetünk, megbénulhatunk. Levezethetjük tudatlanságunkat vad aktivitásba vagy dermedt bánatba. Mégis, mennyivel jobb, ha a váróteremben békével várjuk, míg nevünket szólítják. Milyen jó, ha érezzük, hogy a vég lehetőség is életünk beteljesítésére. Figyelünk, tanulunk, dolgozunk az utolsó lehetégetig. Mindennap újat akarni – nem azért, hogy legyen egy tetszetős jelszavunk, hanem mert minden nap valóban új, és az új jelenében élünk az utolsó szívdobbanásig.